

पांगुळगाडा

खूप जुना काळ असेल, ज्यावेळी मुलांसाठी माफक खेळणी उपलब्ध असत. प्राप्त परिस्थितीत, उपलब्ध असलेल्या साधन सामुग्रीचा वापर करत, मुलांना खेळणी उपलब्ध करून दिली जात. विटी दांडू, लगोरी अशी मैदानी खेळांचे माफक साहित्य मुलांना उपलब्ध होत असे. घरात असलेल्या लहान मुलांना चालायला शिकवले जाई, लहान बाळ आपल्या आजी आजोबांचा आधार घेत चालायला प्रयत्न करत. त्या बाल्यावस्थेत हाडे कमजोर असल्याने पायावर अनावश्यक भार येणे सुद्धा उचित ठरत नाही, त्यामुळे अश्यावेळी त्या बालकांच्या शारीरिक क्षमतेनुसार त्यांना चालायला शिकवणे क्रमप्राप्त ठरत असे. अश्यावेळी घरात अश्या छोट्या बाळांसाठी, हौशीने लाकडाची तीन चाकी गाडी बनवत, ज्याला धरून ते बाळ आधाराने चालायला शिकत असे, ते लाकडी खेळणे म्हणजे पांगुळगाडा. घरात लहान बाळ जन्माला आलं की तो वर्ष सहा महिन्याचा झाला की त्याच्या आजोळकडून, मामातर्फे मुद्दाम पांगुळगाडा दिला जात असे. त्याच्या आधारे ते बाळ तोल सावरायला आणि चालायला शिकत असे आणि एकदा ते बाळ चालायला लागलं, की तो पांगुळगाडा अडगळीत जात असे.

आता दिवस बदललेत.. आणि नवीन युगात त्या पांगुळगाड्याची जागा, वॉकरने घेतली. नवीन काळानुसार, अगदी रंगीबेरंगी आणि आकर्षक रूपात हे वॉकर उपलब्ध होऊ लागले आणि हा जुना पांगुळगाडा जणू अस्तंगत झाला..दिसेनासा झाला.

जुन्या काळी घरात खूप माणसं असायची, एकत्र कुटुंब पद्धती होती. त्या बाळाकडे जातीने लक्ष द्यायला त्याचे आजी आजोबा किंवा घरातली मोठी माणसं होती, जी कौतुकाने पांगुळगाड्याच्या साह्याने, त्या बाळाचे दुडूदुडू चालणे, अनुभवायची. आता nuclear फॅमिली असताना, त्या बाळाकडे बघायला बाई ठेवलेली किंवा baby sitting. त्या वातावरणात आता बाळाला लळा जिव्हाळा मिळत नाही, फक्त त्याची जलद प्रगती कशी होईल, जेणेकरून तो सभोवतालच्या जीवघेण्या स्पर्धला तयार होईल, ह्याची काळजी. मग त्याला वॉकर नामक तकलादू आधाराची व्यवस्था झाली. हा वॉकर ही जणू support सिस्टिम मानूया. ह्या बेगडी वॉकरची सवय लागली, की जणू त्याच्यावाचून होईना.

बदलत्या काळात मुलांची बौद्धिक वाढ होते आहे पण भावनिक वाढ आणि प्रतिकूल परिस्थितीत टिकून राहण्यासाठी लागणारी मनाची कणखरता कशी आणणार ? कारण प्रत्येक गोष्टीसाठी त्याला आधार द्यायची सवय लावली जाते... त्यामुळे मुलं शाळेत जातात तरी त्यांना tuition class चा वॉकर लागतो.. त्याला all rounder बनवायचं म्हणजे नवीन कौशल्ये आत्मसात करण्यासाठी skills training चा वॉकर... admission साठी donation चा वॉकर... नोकरीसाठी शिफारशींचा वॉकर...

लग्न जुळवण्यासाठी matrimony चा वॉकर... पुढे त्याला त्याच्या स्वतंत्र संसार थाटायचा, नवीन फ्लॅट घ्यायचा, मग त्यासाठी home loan चा वॉकर... तिथेही त्याला आर्थिक मदतीचा हातभार लावण्याची पालकांची तयारी... त्या मुलांचे परावलंबित्व कधी संपणार. असे प्रत्येक वेळी मदतीचा हात देऊन आणि by default support system आपण तयार करून त्या मुलांना जणू पंगूत्व बहाल करतो. जो पांगुळगाडा त्याला चालायला शिकवण्यासाठी फक्त होता, तो वॉकरच्या रूपात काही साथ सोडत नाही. मग आयुष्याच्या संध्याछायेत मुलं मोठी होऊन दुरावतात आणि परंतु पालकांचं म्हातारपण पाठ सोडत नाही, पुन्हा स्वतःच्या पायावर उभं राहण्याची वेळ ह्या वृद्ध दाम्पत्यावर येते आणि त्यापैकी एक जण दुसऱ्याचा वॉकर बनतो... नकळत.. पुन्हा आधार देण्यासाठी.. तो वॉकर सांभाळावा लागतो दोघांना... शेवटपर्यंत.

ही झाली शारीरिक आधाराची व्यथा मात्र तरुण पिढीला मानसिक दुर्बलतेने एवढे ग्रासले आहे ह्याचे कारण एकाकीपणा... जुन्या काळी मित्र, सवंगडी, समवयस्क नातेवाईक, भावंडं ह्यांच्या गोतावळ्यात त्यांची वाढ होत असे.. भक्कम मानसिक आधार मिळत होता, तो त्यांना कठीण काळात उपयोगी पडत असे, पांगुळगाड्यासारखा... चालायला आधार देण्यापुरता.. मात्र आता ह्या आभासी जगात, माणसं social media पुरती जोडलेली असतात मात्र प्रत्यक्षात अनुभवायला मिळते भयानक एकाकीपण... मग अश्या परिस्थितीत मानसिक समुपदेशकाचा वॉकर लागतो...counselling सारख्या कृत्रिम आधारासाठी..

ह्या सगळ्या गोष्टींचा विचार केला तर पुन्हा एकदा, एकत्र कुटुंब पद्धतीची आठवण येते... जिथे मुलांची आणि प्रत्येक सदस्याची उत्तम शारीरिक आणि मानसिक वाढ होते.. कठीण प्रसंगी लागणारा आधार, शारीरिक असो वा मानसिक ... जो, त्या योग्य वेळेपुरता दिला जातो, जसा जणू पांगुळगाडा... भरभक्कम मानसिक आधार आणि पाठबळ देणारा... मात्र त्याची गरज संपल्यावर पुन्हा अडगळीत जाणारा..

शेवटी काय? माणसाचं शरीर हे एक घर आहे. त्याची उत्तम देखभाल केली तर त्याचा कार्यकाळ निश्चित वाढतो... त्याला उत्तम आरोग्यसोबत कणखर मनाचीही साथ हवी आणि कधी खचलेल्या परिस्थितीत, आप्तजनांचा शारीरिक आणि मानसिक आधार, त्या भक्कम पांगुळगाड्यासारखा...

शरीर, मन आणि पांगुळगाड्याची सुंदर गोफ विणणाऱ्या चार कवितेच्या ओळी आहेत..

"मन माझे भणभणलेले

जणू जुनाट पडका वाडा

हे शरीर म्हणजे जणू
आधाराचा पांगुळगाडा"

- मनोज मोहन कुरुंभटी